

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 26 maj 2011

Mål nr

Ö 5381-10

KLAGANDE

VN

Ombud och offentlig försvarare: Advokat NU

MOTPART

Justitiekanslern

Box 2308

103 17 Stockholm

SAKEN

Förhandsbesked angående merkostnader

Dok.Id 55929

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax 08-561 666 86	08:45-12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15-15:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstadamstolen.se	

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Hovrätten för Västra Sveriges beslut 2010-11-08 i mål B 3861-10

Hovrättens beslut

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Med ändring av hovrättens beslut meddelar Högsta domstolen förhandsbesked att rätten till ersättning åt VNs försvarare i målet omfattar även skäligen merkostnader för tidsspillan och utlägg som föranleds av att försvararen är verksam i X.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

VN har yrkat att Högsta domstolen med ändring av hovrättens beslut lämnar det förhandsbeskedet att ersättning till försvararen av allmänna medel ska omfatta även sådana merkostnader för tidsspillan och utlägg som orsakas av att NU är verksam i X.

Justitiekanslern har bestritt ändring.

SKÄL

1. VN dömdes av tingsrätten tillsammans med IK och IS för bl.a. grov misshandel och olaga hot till fängelse i två år och sex månader. Tingsrätten uttalade att det inte gick att med säkerhet bestämma vem av de tre som gjort vad av de åtalade gärningarna. Tingsrätten fann det emellertid utrett att de tre

agerat gemensamt och i samråd eller samförstånd och dömde dem som gärningsmän.

2. Tingsrätten har medgett såväl IS som VN att byta offentlig försvarare. Den för IS förordnade försvararen begärde, och fick, i samband med sitt förordnande förhandsbesked av innehåll att de merkostnader i form av tidsspillan och utlägg som kunde uppstå på grund av att försvararen var verksam långt från den ort där domstolen är belägen likväl skulle ersättas av allmänna medel. NU, som förordnades till offentlig försvarare för VN i stället för den tidigare förordnade försvararen, begärde inte något sådant besked förrän VN överklagat tingsrättens dom. Hovrätten avlog hans begäran.

3. Från och med den 1 januari 2010 har 21 kap. rättegångsbalken ändrats. Tidigare gällde enligt 5 § att till offentlig försvarare skulle förordnas den som den misstänkte föreslagit, om det inte skulle medföra avsevärt ökade kostnader att anlita denne eller särskilda skäl eljest föranledde annat. Eftersom dåvarande EG-kommissionen ansett att motsvarande ordning i fråga om biträde enligt rättshjälpslagen inskränkte den fria rörligheten för tjänster inom gemenskapen togs bl.a. den nyss nämnda inskränknings i den misstänktes rätt att välja försvarare bort (prop. 2008/09:232 s. 9). För att statens kostnadsansvar inte skulle påverkas ändrades samtidigt bestämmelsen i 10 § om försvararens rätt till ersättning av allmänna medel, så att denna rätt endast om det finns särskilda skäl får avse de merkostnader för tidsspillan och utlägg som uppstår på grund av att försvararen har sin verksamhet långt ifrån den ort där domstolen är belägen.

4. I förarbetena anförs att tidigare förarbetsuttalanden, som bl.a. anger ett avstånd på 5–10 mil i tätbebyggda områden som ett riktmärke för vad som kan anses utgöra verksamhet på avstånd, även fortsättningsvis bör vara vägledande (prop. 2008/09:232 s. 22 med hänvisning till prop. 2004/05:41 s. 23). I vart

fall måste det med ledning av uttalandet anses att en advokat med verksamhet inom 10 mil från domstolen inte har sin verksamhet ”långt ifrån den ort där domstolen är belägen”; så är heller aldrig fallet om verksamhetsorten ligger inom domstolens domkrets (prop. 2008/09:232 s. 31).

5. Slutsatsen av det hittills sagda är att NU måste anses ha sin verksamhet på sådant avstånd från domstolen att inskränkningen i ersättningsrätten blir tillämplig. Följden härav är att han endast har rätt till skälig ersättning för sådana kostnader för tidsspillan och utlägg som skulle uppstå även för en lokalt verksam försvarare (a.st.), om det inte finns särskilda skäl.

6. När det gäller vad som utgör särskilda skäl kan enligt förarbetena ledning hämtas från den praxis som utvecklats kring de undantagssituationer där försvarare enligt tidigare ordning förordnats trots att han eller hon har sin verksamhet långt ifrån den ort där domstolen är belägen. Det är i huvudsak fråga om situationer där avståndet visserligen föranleder tidsspillan och utlägg i större omfattning – jämfört med den totala försvararkostnaden i målet (SvJT 1978 ref. s. 58) – men där omständigheter i övrigt medför att kostnader för försvaret inte blir avsevärt högre än för en försvarare på närmare avstånd, t.ex. därför att försvararen redan är insatt i ärendet eller det på orten inte finns någon med särskilda kunskaper på det aktuella området (prop. 2008/09:232 s. 31 f.).

7. I målet saknas utredning om vilka merkostnader, utöver vad en inom en tiomilsradie eller inom domkretsen verksam försvarare skulle vara berättigad till, som uppkommer genom att NU anlitas. De ska under alla omständigheter göras till föremål för en skälighetsbedömning, och ett meddelat negativt förhandsbesked är inte bindande för hovrätten (a.prop. s. 32). Emellertid föreligger i målet den särskilda omständigheten, som nämnts inledningsvis, att VN dömts för att gemensamt och i samförstånd med andra ha hotat och grovt

misshandlat målsäganden, och det finns alltså i rättegången motstridiga intressen mellan honom och de övriga tilltalade. Genom tingsrättens beslut har en medtilltalad fått rätt att byta försvarare till en liksom NU i X verksam advokat, och fått förhandsbesked att det avstånd från domstolen på vilket försvararen är verksam inte utgör hinder för ersättning för merkostnader avseende tidspillan och utlägg. Det kan inte anses godtagbart att VN i detta hänseende skulle vara sämre ställd av det skälet att hans nye försvarare inte – vilket i och för sig varit naturligt – begärde ett motsvarande förhandsbesked från tingsrätten redan i samband med att han förordnades. Hovrättens beslut bör därför ändras.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Marianne Lundius, Leif Thorsson (referent), Kerstin Calissendorff, Lena Moore och Johnny Herre
Föredragande justitiesekreterare: Anna Gränsmarker